

UVAŽAVANJE RAZLIČITOSTI I IZGRADNJA MIRA

PRIRUČNIK ZA AKCIJSKA ISTRAŽIVANJA

UVAŽAVANJE RAZLIČITOSTI I IZGRADNJA MIRA

PRIRUČNIK ZA AKCIJSKA ISTRAŽIVANJA

Prof.dr.sc. Dejana Bouillet

Izdavač
Centar za civilne inicijative

Urednica
Mirela Despotović

Autorica engleskog izdanja
Prof.dr.sc. Dejana Bouillet

Prijevod na hrvatski jezik
Igor Majcen

Lektura hrvatskog izdanja
Mladen Djurkinjak

Grafičko oblikovanje i priprema za digitalno izdanje
Nikolina Turčinović Dupor

Priprema ovog izdanja omogućena je kroz projekt PRECEDE.

Projekt PRECEDE financiran je sredstvima
Europske unije iz programa IPA CSF.

Stajališta iznesena u ovoj publikaciji isključiva su
odgovornost Centra za civilne inicijative i ni pod kojim
uvjetima se ne može smatrati da dokument odražava
stajališta Europske unije.

'Ne postoji put do mira, mir je put.'

Mohandas Karamchand Gandhi

Sadržaj

Uvod	6
1. Uvod u istraživačka načela.....	7
2. Uvod u akcijska istraživanja	10
BIRANJE PROMJENE	12
PLANIRANJE PROMJENE	13
KREIRANJE PROMJENE	15
DIJELJENJE NAUČENOGL (OSVRT)	17
3. Istraživački alati u akcijskom istraživanju.....	20
VRSTE PRIKUPLJANJA PODATAKA	20
ANALIZA PODATAKA I INTERPRETACIJA	25
4. Mogućnosti korištenja akcijskog istraživanja u kontekstu civilnog društva	28
PRIMJER AKCIJSKOG ISTRAŽIVANJA U ORGANIZACIJI CIVILNOG DRUŠTVA....	30
5. Mogućnosti korištenja akcijskog istraživanja u obrazovnom kontekstu	31
PRIMJER AKCIJSKOG ISTRAŽIVANJA U VRTIĆU	33
6. Savjeti za istraživače na području izgradnje mira i uvažavanja različitosti	33
Literatura	36

Uvod

DOBRODOŠLI U PRECEDE MREŽU (Partnership for Reconciliation through Early Childhood Education and Development in Europe), koja se razvija kroz istoimeni projekt – financiran od Europske unije putem IPA (*Instrument for Pre-accession Assistance*) i CSF (*Civil Society Facility*) instrumenata.

Cilj PRECEDE mreže je podrška civilnom društvu da kroz ranu edukaciju utječe na proces pomirbe i kohezije među ljudima, putem razvoja održive mreže organizacija civilnog društva u državama-sudionicima projekta, s fokusom na djeci rane i predškolske dobi, izgradnji mira te kroz promociju prihvaćanja drugih i uvažavanja različitosti. Ukratko, kroz rad s djecom rane i predškolske dobi zajedničkim naporima gradimo i jačamo kapacitete organizacija civilnog društva koje podupiru izgradnju mira i uvažavanje različitosti.

Što podrazumijeva izgradnja mira i pomirba?

Sve aktivnosti koje mogu doprinijeti izgradnji inkluzivnog društva, gdje djeca i odrasli poštuju različitost, a pogotovo one koje doprinose povećanju empatije i odmaku od predrasuda u svrhu osnaživanja rodne jednakosti, te promiču jednaku inkluziju ljudi različitih vjera, mogućnosti te etničkih, društvenih i svih ostalih pozadina – vode k izgradnji mira i pomirbi.

Izgradnja mira je proces rješavanja konflikta i uspostavljanja održivog mira. Međutim, definicija izgradnje mira u ovome programu nadilazi granice prevencije nasilja, putem maksimiziranja društvene pravde, jednakosti i sklada (DIFID, 2010.).

Što podrazumijeva rani odgoj i obrazovanje?

Razdoblje od rođenja do osme godine života predstavlja ključnu fazu rasta i razvoja djece, zato što iskustva ranog djetinjstva mogu utjecati na daljnji tijek cijelog života osobe (Philips, 2012.). Za svu djecu rano je djetinjstvo važno razdoblje u kojem se stvaraju temelji cjeloživotnog učenja i sudjelovanja, prevenirajući tako potencijalna kašnjenja u razvoju.

Svrha ovog priručnika je potpora dionicima, pogotovo organizacijama civilnog društva te drugim sudionicima ranog odgoja i obrazovanja, u korištenju akcijskih istraživanja tijekom implementacije projekata, učenja te zagovaranja uvažavanja različitosti i izgradnje mira u kontekstu obrazovanja i civilnog društva.

1. Uvod u istraživačka načela

U ovome poglavlju pobliže ćete se upoznati s definicijom, svrhom i koracima u istraživanju uvažavanja različitosti i izgradnje mira kroz obrazovanje i razvoj djece predškolske dobi. U najširem smislu riječi, definicija istraživanja uključuje prikupljanje podataka, informacija i činjenica u svrhu unaprjeđenja znanja (Shuttleworth, 2008.). Između mnoštva različitih definicija istraživanja, odabrali smo onu koju je predložio Archer (1995.). On istraživanje definira na specifičniji način, kao sustavno ispitivanje čiji je cilj znanje koje se može komunicirati. To znači da bi svako istraživanje trebalo:

- biti provedeno u skladu s određenim planom
- tražiti odgovore na prethodno definirana pitanja
- biti temeljeno na vjerno opisanoj stvarnosti
- kao rezultat donijeti nova znanja i otkrića koji su objasnjeni unutar primjerenog teorijskog okvira.

Također, možemo reći da je istraživanje proces sustavnog promatranja. U svakome slučaju, istraživanje proizvodi znanje, a znanje je moć (Sarantakas, 2013.).

Svrha istraživanja izgradnje mira i uvažavanja različitosti je prikupljanje znanja na temelju dokaza, usmjerenog na razumijevanje i definiranje ključnih problema koji bi trebali doprinijeti pravednosti prilikom donošenja odluka, pogotovo kod odluka vezanih uz obrazovanje i razvoj djece rane i predškolske dobi.

Istraživanje ove teme bi trebalo doprinijeti procesu donošenja odluka i praksi gdje (prilagođeno iz Vandenbroeck, 2012.):

- se svako dijete i roditelj osjećaju prihvaćenim te pripadaju u šire društvo
- su svako dijete i roditelj potaknuti na razvoj različitih aspekata svog identiteta
- svi mogu učiti jedni od drugih, prelazeći time kulturne i druge granice.

Pravednost ne znači osiguranje istih iskustava za svako dijete. Zapravo, pravednost zahtijeva da čitavo društvo prepozna, ponekad nevidljive, granice koje dovode do neuravnoteženosti učenja i moći te da se društvo tim granicama aktivno bavi. Stoga je ključno osigurati da istraživanje na području uvažavanja različitosti i izgradnje mira u odgoju i obrazovanju djece rane i predškolske dobi bude temeljeno na sljedećim principima:

1) PROMOVIRANJE VISOKIH ETIČKIH STANDARDA

Ovo znači da bi svaki dio istraživanja trebao posjedovati:

- **društvenu vrijednost** (istraživanje je usmjereno na povećanje dobrobiti društva i djece rane i predškolske dobi)

- **znanstvenu valjanost** (istraživanje će rezultirati korisnim rezultatima na području uvažavanja različitosti i izgradnje mira)
- **primjerен uzorak** (istraživanje je temeljeno na pravednom odabiru sudionika te pokušava uključiti različite skupine u ranjivim situacijama, kao i dionike koji su važni za temu istraživanja)
- **dobro odabrana metodologija** (metode prikupljanja i analize podataka dobro su povezane s ciljevima istraživanja)
- **razvijena procedura** koja će osigurati da se prema svim sudionicima odnosi s poštovanjem, da su sudionici dobro informirani o svim aspektima i fazama istraživanja i, u konačnici, kvalitetno širenje (diseminacija) rezultata istraživanja.

2) OSIGURATI SUDJELOVANJE RAZLIČITIH SUDIONIKA

Kako je Helen Kara (2015.) istaknula, ako je cilj istraživanja osnaživanje obespravljenih društvenih skupina, zajednica ili pojedinaca - što jest slučaj kod istraživanja uvažavanja različitosti i izgradnje mira - korisno je omogućiti cijelokupnu uključenost sudionika u svakoj fazi istraživačkog procesa. Naročito je to korisno pri istraživanju osjetljivih tema - poput predrasuda, diskriminacije, institucionalizacije nejednakih prilika itd.

3) ZADRŽATI OBJEKTIVNOST U SVAKOJ FAZI ISTRAŽIVAČKOG PROCESA

Prema Sarantakas (2013., p. 108), "Objektivnost je istraživačko načelo koje zahtijeva da sve osobne vrijednosti i stavovi istraživača budu izvan istraživačkog procesa. Svrha ovoga je umanjivanje utjecaja osobnih predrasuda i pristranosti te osiguravanje vjerne prezentacije društvene stvarnosti, umjesto nečega što je interpretacija, imaginacija ili želja." Ovo je načelo moguće postići putem:

- konceptualizacije teme istraživanja na objektivan način
- odabira prikladne metodologije u procesu oslobođenom od osobnih preferencija, te uz
- poštovanje i držanje standarda struke u svakoj fazi istraživačkog procesa.

Također bismo trebali slijediti etička načela Europske udruge za istraživanja ranog odgoja (EECERA, 2015.):

- raditi istraživanja za sve sudionike - istraživanja dugoročno povoljno djeluju na sudionike
- osigurati pristup svim sudionicima istraživanja kao subjektima koji se razvijaju u kontekstu svojih obitelji i zajednica koje su kulturno pozicionirani u širem društvu
- nastojati osigurati da svi pojedinci i zajednice budu tretirani bez predrasuda, bez obzira o kojem je kulturnom identitetu riječ
- djelovati na načelima koja aktivno promoviraju demokratske vrijednosti i doprinose društvenoj pravdi i jednakopravnosti unutar zajednica i društava

- poštovati pluralizam na razini paradigm, teorija, disciplina i metodologija, s ciljem višeslojnog procesa istraživanja koji baca svjetlo na složenost ljudskih bića i daje kredibilitet različitim mišljenjima, odgovore na različite stvarnosti i promiče jednakost u našem razumijevanju sudionika istraživanja.

U osmišljavanju dijelova istraživanja, istraživači mogu naići na različite prepreke i izazove. Stoga je bitno odabrati pravu temu istraživanja, onu koja je dovoljno jasna, zanimljiva i izvediva. To znači da tema istraživanja treba biti povezana s interesima istraživača, kao i s dostupnim resursima svake organizacije koja planira provesti istraživanje. U ovome procesu istraživač bi trebao koristiti dostupnu literaturu i iskustvo drugih istraživača, imajući na umu da bi istraživanje trebalo ponuditi nešto novo dotičnom području istraživanja, kao i to da jedno istraživanje ne može promijeniti svijet. Nadalje, svako bi istraživanje trebalo biti utemeljeno na relevantnoj teorijskoj perspektivi i na primjerenoj metodologiji. To uključuje traženje odgovora na pitanje: "Koji dizajn i metodologija može dati najbolji odgovor na temu i pitanja istraživanja?" Ako je cilj istraživanja razumijevanje, eksploracija ili generalizacija, najbolji izbor je kvalitativna metodologija, dok pitanja koja uključuju usporedbu, korelaciju i uzročno-posljedične odnose zahtijevaju kvantitativni dizajn. Kada je odabrana tema i metodologija, svaki istraživač ili organizacija treba oformiti istraživački tim i osigurati dostupnost sudionika istraživanja. Budući da će ovaj priručnik podrobnije objasniti svaku od ovih faza, važno je naglasiti da istraživači trebaju biti svjesni prepreka i izazova, no ne i paralizirani njihovim mogućnostima. Ili, kako su de Marrais i Lapan (2014., str. 30) naglasili: "Mi moramo nastaviti s našim poslom."

To je važno jer kvalitetno istraživanje na području uvažavanja različitosti i izgradnje mira stvara temelje za:

- profesionalni razvoj ljudi koji rade s djecom rane i predškolske dobi
- promjene u političkim odlukama, strategijama te zakonodavnom okviru usmjerenom na uvažavanje različitosti i izgradnju mira u obrazovanju i razvoju djece rane i predškolske dobi
- jaču osobnu i kolektivnu svijest o važnosti izgradnje mira i uvažavanja različitosti u ranom djetinjstvu
- poboljšanu praksu s djecom rane i predškolske dobi na svim razinama (od osoblja dječjih vrtića do donositelja odluka)
- prikupljanja novih saznanja temeljenih na dokazima.

2. Uvod u akcijska istraživanja

U ovome poglavlju ćete se upoznati s definicijom, namjenom i koracima participativnog istraživanja, znanog i kao participativno akcijsko istraživanje (nadalje navedenog kao PAR), što je korisno u procesu istraživanja uvažavanja različitosti i izgradnje mira.

Participacija u istraživanju može biti ograničena na jednostavno popunjavanje upitnika ili sudjelovanje u intervjuu, a može biti i sveobuhvatna poput potpunog, aktivnog uključivanja u sve faze istraživačkog procesa. U PAR istraživanju, istraživač postaje moderator u pružanju pomoći sudionicima da, osim što su subjekti istraživanja, postanu aktivno zaokupljeni u potrazi za informacijama i idejama koje usmjeravaju daljnje napore. (de Marrais & Lapan, 2014.).

U tom smislu akcijsko istraživanje uključuje puni angažman sudionika u svakoj fazi istraživačkog procesa. Moglo bi se reći da je PAR istraživanje "akcijski orijentirana istraživačka aktivnost u kojoj se obični ljudi bave rješavanjem svojih svakodnevnih potreba te, tim procesom, generiraju znanje." (Park, 2001., p. 81).

Kurt Lewin (1939. prema Gustavsen, 2001.) je pionir akcijskog istraživanja koji je povezao ideju takvog istraživanja s idejom eksperimenata koji bi se radili na terenu, a ne u laboratoriju. Od tada su metode akcijskog istraživanja razvijane i korištene u mnogim društvenim znanostima, uključujući u istraživanjima vezanim uz obrazovanje i razvoj u ranoj i predškolskoj dobi.

Mnogi misle da je akcijsko istraživanje sinonim za refleksivnu praksu (pogotovo na području obrazovanja), iako to nije slučaj jer bi **svako akcijsko istraživanje trebalo uključivati namjerne i planirane pokušaje rješenja određenog/ih problema koristeći koherentnu, sistematiziranu i rigoroznu metodologiju**, dok takva strateška radnja nije ključna kod refleksivne prakse. Refleksivna praksa može dovesti do strateške akcije, no to nije neizbjegljivo (McMachon, 1999.).

Samorefleksija je središnja ideja akcijskog istraživanja. Tako je McNiff (2010., str. 8) naveo: "Istraživači u empirijskom istraživanju istražuju druge ljudi. U akcijskom istraživanju istraživači istražuju sebe. Empirijski istraživači propitkuju živote drugih, dok istraživači u akcijskom istraživanju propitkuju svoj život. Akcijsko istraživanje je ispitivanje sebe. Vi praktičari, razmišljate o vlastitom životu i djelu, a to uključuje i postavljanje pitanja sebi o tome zašto radite stvari koje radite te zašto ste onakvi kakvi jeste."

To je ujedno i glavna razlika između akcijskog i evaluacijskog istraživanja. Istraživanje traži odgovore kako bi proizvelo nova znanja i shvaćanja, dok evaluacija podupire inovativne i adaptivne promjene donoseći podatke u svrhu informiranja i vođenja donošenja odluka u složenim, dinamičkim okolinama, poput edukacijskih ili političkih konteksta. To nas dovodi do zaključka da su evaluacijska istraživanja fokusirana na sljedeće: koliko su unaprijed određeni ciljevi (npr. povećanje kvalitete edukacijske inkluzije romske djece u redovnim

vrtićima) dosegnuti, ili na evaluaciju kvalitete programa (npr. uvažavanje različitosti i izgradnja mira u odgoju i obrazovanju djece rane i predškolske dobi) te slična pitanja, usmjerena na evaluaciju određenih procesa, djelovanja ili programa.

Drugim riječima, **tradicionalno istraživanje** je ono u kojem istraživači žele opisati, protumačiti i objasniti događaje bez donošenja sudova o njima. **Evaluacijsko istraživanje** je ono u kojem istraživači žele opisati, protumačiti i objasniti događaje u nadi da će oni, ili netko drugi, moći donijeti evaluacijske sudove o njima. **Akcijsko istraživanje** je ono u kojem istraživači žele opisati, protumačiti i objasniti događaje, pritom tražeći načine da iste promijene na bolje.

Ideja da akcijsko istraživanje može značajno doprinijeti poboljšanju prakse proizlazi iz prepostavke "ako društvene znanosti žele pomoći izgradnju budućnosti, a ne samo interpretaciju prošlosti, teško je izbjegći put koji je, u nekim važnim pogledima, različit od deskriptivno-analitičke tradicije." (Gustavsen, 2001., p. 24).

Akcijsko istraživanje ne proizvodi samo promjenu trenutačne prakse, već donosi i nova znanja o toj praksi. Cilj je istraživanja ohrabriti, omogućiti i inspirirati ljudе iz područja ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (ekspertи, odgajatelji, organizације civilnog društva, dječje vrtiće i škole, roditelji i ostale dionike) u korištenju akcijskih istraživanja kako bi kreirali profesionalne i društvene promjene na području uvažavanja različitosti i izgradnje mira. **Akcijsko istraživanje u svrhu društvene promjene uključuje suradnju s marginaliziranim ili obespravljenim grupama kako bi se čuo njihov glas te im se omogućila veća prava i pravednost.**

Svrha akcijskog istraživanja je u tome da sudionici i istraživači imaju korist od istraživačkog procesa i rezultata. Ako istražujemo izgradnju mira i uvažavanje različitosti, to znači da je glavni cilj akcijskog istraživanja osnažiti obespravljene grupe, zajednice i pojedince, kao i poboljšanje našeg empirijskog znanja o obrazovnim i drugim praksama vezanim uz tu temu. Također, možemo reći da je cilj akcijskog istraživanja na području izgradnje mira i uvažavanja različitosti provođenje "obrazovnog procesa kroz koji društvene skupine stvaraju akcijski orijentirano znanje o svojoj stvarnosti, pojašnjavaju i artikuliraju svoje norme i vrijednosti te dolaze do konsenzusa o budućim radnjama."(de Maris & Lapan, 2014., p. 252). U tom bi procesu trebali svi biti svjesni te razumjeti u kakvom je odnosu svaka dimenzija istraživanja s uključenim skupinama ili pojedincima.

Akcijsko istraživanje bi trebalo pomoći donošenju odluka i praksi gdje:

- lokalni i nacionalni dionici, političari, edukatori, odgajatelji, organizacije civilnog društva, dječji vrtiće i škole, roditelji i djeca rade zajedno u svrhu borbe protiv institucionaliziranih oblika predrasuda i diskriminacije
- se daje mogućnost profesionalcima na području ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja jačanja njihovih kapaciteta za slušanje i uključivanje djece u proces donošenja odluka, poštovanja prava djece te da povećaju njihovu posvećenost pitanjima društvene pravde i jednakosti u ranom djetinjstvu.

Kako možemo postići promjenu?

Za početak, trebamo pozorno analizirati i pripremiti svaku fazu istraživanja:

- biranje promjene
- planiranje promjene
- kreiranje promjene i
- dijeljenje naučenog (izvješće).

Općenito, preporučuje se uključivanje kolega i drugih sudionika (poput djece, roditelja, odgajatelja...) u sve faze istraživanja.

BIRANJE PROMJENE

U prvoj fazi – **biranje promjene**, istraživači bi trebali razmisliti o različitim dimenzijama izgradnje mira i uvažavanja različitosti te njihovom utjecaju na razvoj u ranoj i predškolskoj dobi, odgovarajući na sljedeća pitanja:

- Što se događa u našoj zajednici (skupina djece, dječji vrtić, obitelji, ustanove, organizacije civilnog društva, politika vladajućih struktura...) u kontekstu izgradnje mira i uvažavanja različitosti?
- Koje su to prepreke, uska grla i poticajni čimbenici s kojima se susrećemo u sadašnjoj situaciji? Kako se oni odražavaju na razvoj u ranoj i predškolskoj dobi? Koji su razlozi za našu zabrinutost?

Ovo su neke strategije koje mogu pomoći pri osmišljavanju istraživačkih pitanja (ATA, 2000.):

- **vodite dnevnik o različitim aspektima izgradnje mira i uvažavanja različitosti s obzirom na vašu praksu** (najmanje jedan tjedan, po mogućnosti dva):
 - pišite dnevnik na kraju svakog dana
 - na kraju tjedna pročitajte svoj dnevnik i obratite pozornost na značajne ideje i teme
 - kreirajte listu ideja o stvarima koje biste htjeli istražiti
 - revidirajte listu
 - napišite prvu verziju svog istraživačkog pitanja
 - napišite odlomak s objektivnim razlozima za odabranu pitanje
 - razmišljajte o odabranom pitanju
- **nedovršene rečenice** – fokusirajući se na svoju organizaciju, zajednicu, odgojnu grupu ili ulogu na radnome mjestu, dovršite nekoliko nedovršenih rečenica vezanih za izgradnju mira i uvažavanje različitosti:
 - Jedna stvar koju bih promijenio/promijenila je...
 - Moja bi praksa bila bolja kada...

- Djeca s kojom radim trebaju...
- Volio/voljela bih znati...
- Pitam se zašto...
- Najvažnija stvar kod uvažavanja različitosti je...
- Najvažnija stvar kod izgradnje mira je...
- Trebam naučiti kako...

▪ **dijagram afiniteta**

- koristeći brainstorming ("oluja ideja") razmislite o svemu što vas zanima ili brine, a vezano je uz izgradnju mira i uvažavanje različitosti u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju
- zapišite svaku ideju/izjavu na zaseban list papira
- grupirajte ideje/izjave koristeći dijagram afiniteta
- poredajte na stolu u horizontalni red ideje/izjave koje se najviše razlikuju
- ideje/izjave koje imaju zajedničku temu ili fokus, smjestite u jedan od stupaca
- ponovno pregledajte i razmislite o rasporedu
- provjerite pristaju li neke izjave/ideje bolje u neki drugi stupac
- načinite radnu verziju istraživačkog pitanja koje odražava ključne ideje/probleme za svaki stupac
- odaberite pitanje koje vas najviše zanima i koje je moguće istražiti.

U ovome trenutku bitno je znati da akcijsko istraživanje počinje s vrijednostima. To znači da svaki refleksivni praktičar koji želi provesti akcijsko istraživanje, treba osvijestiti ono što ga/je pokreće, u životu i u poslu, kako bi mu/joj bilo jasno što radi i zašto to radi (McNiff, 2010.). To je proces kojim se pojašnjavaju vrijednosti i obveze koje bi mogle imati snažan utjecaj na akcijsko istraživanje.

No, refleksija je vrlo osoban/internaliziran postupak koji može biti bolan. Stoga je važno da istraživači na području izgradnje mira i uvažavanja različitosti (odgajatelji, predstavnici organizacija civilnog društva i dr.) znaju da će ih refleksija osnažiti u razvoju vlastite prakse i da će te vrijednosti biti ugrađene u svaku fazu akcijskog istraživanja (od odabira teme do interpretacije rezultata).

PLANIRANJE PROMJENE

U sljedećoj fazi - **planiranje promjene**, istraživači bi trebali razmisliti i o sljedećim pitanjima:

- Što želimo poboljšati?
- Kako ćemo to poboljšati? Kako započeti?

- Tko nam može pomoći?
- Imamo li već nekog iskustva o toj temi? Što znamo do sada? Što bi trebali detaljnije istražiti?
- Koji su mogući izazovi ili prepreke u tom procesu?

Bolje je pronaći jednu malu stvar koja predstavlja problem i koja može biti u fokusu našeg djelovanja, u našoj zajednici, nego pokušavati ostvariti promjene koje su suviše velike i nisu realistične.

U toj fazi djelovanja može biti korisna spoznaja da proces refleksije i planiranja može uzeti dosta vremena te da je ponekad teško istovremeno djelovati i voditi istraživanje. No, svaki praktičar je sposoban promišljati vlastitu praksu i planirati akcijsko istraživanje, imajući na umu važnost dobre motivacije i usmjerenošt na suradnju s različitim dionicima te biti jasno fokusiran na istraživačka pitanja.

Na primjer, želimo povećati samopouzdanje siromašne djece u našem susjedstvu. Imajući to na umu, trebamo odgovoriti na sva naprijed navedena pitanja. U tom slučaju, odgovori bi trebali glasiti:

- želimo povećati samopouzdanje siromašne djece u našem susjedstvu
- možemo ga povećati kroz organiziranje raznih treninga ili radionica tamo gdje ta djeca žive
- naše djelovanje možemo započeti izradom radnog plana koji će uključivati voditelje treninga ili radionica, aktivnosti koje će se provoditi, ali i strategiju pozivanja i motiviranja djece i odraslih osoba koje bi u tim aktivnostima trebale sudjelovati
- trebamo pomoći lokalnih vlasti koje bi nam trebale osigurati prostor za aktivnosti, kao i neke finansijske resurse
- posjedujemo iskustvo u organizaciji sličnih aktivnosti i već znamo koji tip aktivnosti dovodi do povećanja samopouzdanja kod djece
- no, trebali bismo detaljnije istražiti povezanost radionica/treninga i socijalne inkluzije siromašne djece u kontekstu dječjeg vrtića
- mogući izazovi ili prepreke u tom procesu su nedostatak znanja o akcijskim istraživanjima, nedostatak vremena, nedostatak interesa lokalne vlasti za ovakav projekt.

Točke razmatranja pri razvoju dobrog istraživačkog pitanja za akcijsko istraživanje unutar procesa planiranja promjene su (ATA, 2000.):

1. Proučavanje ovog pitanja će poboljšati profesionalnu praksu na području izgradnje mira i uvažavanja različitosti.
2. Pitanje ima vrijednost za istraživačevu zajednicu, organizaciju, djecu, roditelje, obitelji, dječje vrtiće i/ili kolege.

3. Imat ćemo potporu od strane naše organizacije i/ili društva u istraživanju ovog pitanja.
4. Pitanje je usmjereni na važan problem na području izgradnje mira i uvažavanja različitosti.
5. Pitanje se može istražiti u vremenu koje nam je dostupno.
6. Literatura i drugi resursi koji će dati pozadinsku informaciju su dostupni.
7. Podaci potrebni za odgovaranje na pitanje su dostupni za prikupljanje.
8. Pitanje je od osobnog interesa za članove istraživačkog tima.

Kada imamo primjerene odgovore na navedena pitanja, možemo krenuti dalje.

KREIRANJE PROMJENE

Treća faza – **kreiranje promjene**, sadrži dva važna elementa. To su:

- **prikupljanje i analiza podataka** (nije pretjerano komplikirano jer postoje brojni izvori koji se mogu koristiti u akcijskom istraživanju, što će biti objašnjeno u priručniku)
- **implementacija djelovanja**, vođena odlukama donesenim u prijašnjim fazama.

Dokazi koje prikupljamo su određeni fokusom evaluacije. Uobičajeno je da prikupljanje uključuje niz pristupa te kvantitativne i kvalitativne podatke. **Kvantitativni podaci**, poput trenda pohađanja ili upisa, mogu pomoći u prikazu šire slike; upitnici o stavovima mogu također pomoći, a analiza rezultata može dati korisnu bazu za daljnje ispitivanje. **Kvalitativni podaci**, naprotiv, daju bogatiju bazu za ispitivanje – takvi su podaci bliži specifičnoj situaciji i kontekstu. Sliku koji oni daju više je holistička i kompleksna. Ti podaci se prikupljaju kroz duže razdoblje te predstavljaju više od trenutačnog presjeka stanja stvari. To nam pomaže u odgovoru na pitanja kako i zašto neke stvari jesu kakve jesu. Zbog svih navedenih razloga, kvalitativni podaci nam daju veću sigurnost u razumijevanju onoga što se događa ili onoga što se događalo.

Prikupljanje podataka je tek jedan od koraka akcijskog istraživanja. Analiza podataka, usporedba različitih podataka i podataka iz različitih izvora te interpretacija unutar relevantnog konteksta (predškolska ustanova, društveni kontekst, programska dokumentacija, prijašnja iskustva, naše namjere), čine nužan dio prikladne interpretacije i razumijevanja značenja prikupljenih podataka. Drugim riječima, analiza podataka baca svjetlo na samu kvalitetu prakse. Većina podataka prikupljenih u akcijskom istraživanju kvalitativne je naravi, što znači da istraživač mora koristiti svoj intelekt u analizi i interpretaciji prikupljenih podataka. Intelektualni proces kvalitativne analize uključuje kritičko čitanje, pronalaženje veza među podacima, rasuđivanje i utvrđivanje odgovora na kompleksne probleme istraživanja (ATA, 2000.).

Tek kada razlučimo karakteristike postojeće prakse, s jedne strane, i kada znamo točno što želimo poboljšati u svojoj praksi, s druge strane, tek tada kreiramo prostor za kretanje u smjeru željene prakse/promjene.

Na primjer, na području uvažavanja različitosti i izgradnje mira trebamo odlučiti o intenzivnjem i jačem angažmanu s djecom rane i predškolske dobi u smjeru:

- nenasilnog rješavanja konflikata
- poticanja asertivnog ponašanja
- razvijanja njihovih komunikacijskih i drugih socijalnih vještina
- povećanja njihovog znanja o identitetu, kulturi i drugim oblicima različitosti, itd.

Kada je odluka donesena, tada smo spremni razviti nacrt koji će voditi naše aktivnosti i opisati razne korake u našem procesu akcijskog istraživanja, ili razviti **detaljan plan djelovanja ili promjena koje namjeravamo provesti**. Najvažnija pitanja na koja bi svaki plan djelovanja trebao dati odgovor su:

- Tko su naše ciljane skupine?
- Tko će što raditi, i do kada?
- Koje su predložene aktivnosti?
- Kako mislimo implementirati te aktivnosti?

Odgovori na ova pitanja ovisit će o prirodi istraživačkog pitanja i kontekstu istraživanja. Ako planiramo djelovanja koja podrazumijevaju korake unutar dužeg procesa, preporuča se odgovoriti na pitanja za svaki pojedinačni korak.

Na primjer, ako je akcijsko istraživanje usmjereni na proučavanje dva različita seta metoda za uvažavanje različitosti u kontekstu dječjeg vrtića, nema potrebe za odvajanjem puno vremena u proučavanju istraživanja koja su dovela do razvoja programa. Glavni interes je određivanje programa koji će dati najbolje rezultate u tom dječjem vrtiću. No, ako je cilj povećanje svijesti o izgradnji mira u nekoj zajednici, plan djelovanja će morati sadržavati i detaljno proučavanje različitih strategija s ciljem identificiranja onih strategija koje imaju najbolje šanse ostvariti pozitivan učinak na svijest različitih dionika. U odabiru najboljih mogućih intervencija pomoći će detaljno proučavanje literature i traženje informacija iz stručnih izvora. Svrha plana djelovanja je opisati ona djelovanja (u istraživačkoj terminologiji ovo zovemo intervencija) koja će doprinijeti željenoj promjeni.

U svakom slučaju, važno je vidjeti jesu li planovi izvedivi i uzeti u obzir kako bi drugi mogli reagirati na njihovu implementaciju. Svaki potreban savjet nužno je potražiti u ranoj fazi. Bolje je potražiti pomoć prije početka prikupljanja podataka, nego tražiti pomoć na kraju kako bi interpretirali informacije dobivene iz loše osmišljenih instrumenata.

Svakako je od pomoći imati na umu da stvarnost može biti neuredna i nepredvidljiva. Kod svih planova stvari rijetko teku točno onako kako očekujemo. Ne treba se bojati manjih odstupanja od dogovorenog, uzimajući u obzir iskustvo i povratne informacije. No, svako odstupanje od plana treba biti zabilježeno, zajedno s razlozima koji su nas do toga doveli. Nadalje, upravo su u ovoj fazi vjerojatni novi uvidi. Oni mogu postati dijelom istraživanja ili mogu biti zabilježeni za buduća istraživanja.

DIJELJENJE NAUČENOOG (OSVRT)

Dijeljenje naučenog (osvrt) je faza akcijskog istraživanja koja obično dovodi do sljedećeg ciklusa djelovanja. Iako su podaci informacije koje prikupljamo tijekom akcije, dokazi nastaju kao rezultat preispitivanja i vrednovanja podataka. Analiziramo prikupljene podatke u skladu s pitanjem/pitanjima koje smo postavili u planu djelovanja. U ovoj fazi uspostavljamo veze između naših djelovanja i promjene u ponašanju naše ciljne skupine i pokušavamo pronaći neka načela ili pravilnosti koje mogu potvrditi naša očekivanja i biti formulirani kao rezultati istraživanja. To može biti teorija, neka vrsta prakse ili politike. Međutim, opravdanost naših dokaza treba biti ispravno uobličena u izvješće ili podijeljena s drugima u zajednici.

Na primjer, možemo se zapitati:

- Koliko smo znali o važnosti izgradnje mira i uvažavanju različitosti prije nekog treninga, edukacije ili aktivnosti?
- Na koji način su nam neka djelovanja pomogla bolje razumjeti važnost izgradnje mira i uvažavanja različitosti u odgoju i obrazovanju djece rane i predškolske dobi?
- Na koje načine mislimo da bismo trebali poboljšati svoju praksu?
- Koje komponente djelovanja su nam bile od posebne koristi?
- Koje razlike u svakodnevnoj praksi možemo prepoznati, a s obzirom na temu (izgradnja mira i uvažavanje različitosti u odgoju i obrazovanju djece rane i predškolske dobi)?
- itd.

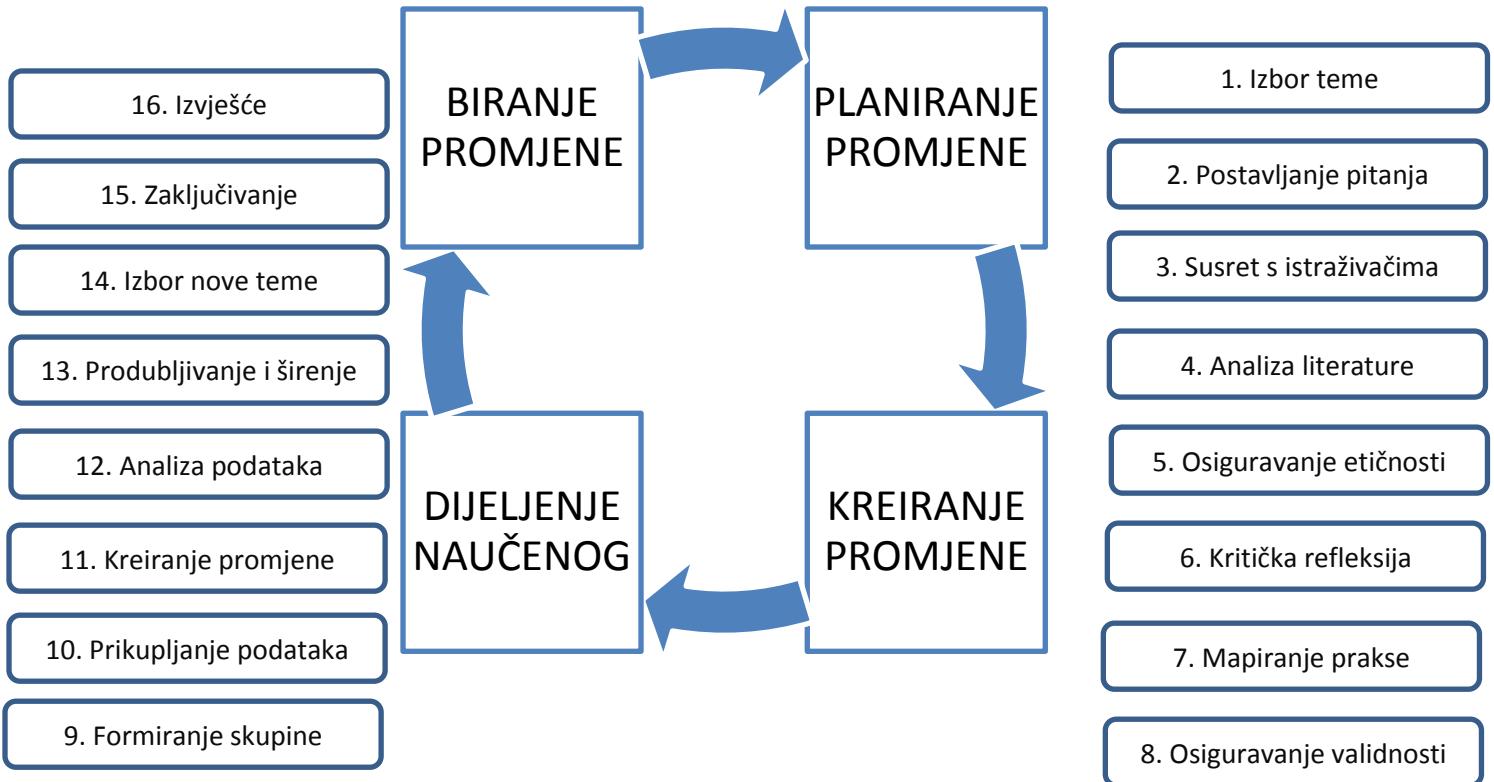
Osvrt i evaluacija je nešto što bi trebalo biti učinjeno na kraju svake pojedine akcije ciklusa. To je ključni korak u procesu, jer to je mjesto gdje se istraživači osvrću na učinjeno, utvrđuju učinkovitost djelovanja i donose odluke o eventualnim izmjenama za buduće implementacije akcijskog istraživanja (koje će, najvjerojatnije, sadržavati buduće akcijsko istraživanje ciklusa).

Uobičajena poglavila u izvješću o akcijskom istraživanju su:

- **Sažetak** – sažetak se sastoji od jednog konciznog odlomka koji opisuje svrhu, postupak i rezultate istraživanja. Koristite najviše 300 riječi. Nemojte pisati sažetak dok niste pri kraju izvješća, a zatim izradite nekoliko radnih verzija dok tekst nije u potpunosti jasan.
- **Uvod / pozadina** - cilj ovog poglavlja je kombinirati informacije o kontekstu akcijskog istraživanja i priče koja stoji iza istraživanja u tečnu cjelinu koja čitatelja zaokuplja i uvodi ga u kontekst istraživanja. Uvod sadržava i glavno pitanje istraživanja. Ovaj dio je obično dug oko tri do pet stranica. Čitatelj treba imati ideju o temi rada prije završetka prve stranice.
- **Pregled literature** - cilj ovog poglavlja je upoznati čitatelja s glavnim pitanjima i/ili temama proizašlima iz literature koja opisuje istraživačka pitanja. Ovaj dio je obično dugačak oko tri do pet stranica.

- **Nacrt istraživanja** (ispitanici, metode, prikupljanje podataka) - ovo je kratak, koncizan pregled od nekoliko stranica – poglavlje upućuje čitatelja na bitne elemente u istraživanju, gdje su dani odgovori na sljedeća pitanja: tko je sudjelovao u istraživanju, što je glavno istraživačko pitanje, što se primijenilo ili analiziralo, gdje se projekt odvijao (opis okruženja), kada i kako su prikupljeni podaci, kako je prikupljanje podataka dovršeno i ograničenja studije.
- **Analiza podataka** - cilj ovog poglavlja je obavijestiti svog čitatelja o rezultatima istraživanja. Možete opisati intervencije, analize ili strategije koje ste implementirali, metode korištene za analizu, tumačiti podatke te istaknuti glavne poruke istraživanja. Ovo poglavlje treba biti duljine tri do pet stranica.
- **Evaluacija** - cilj ovog poglavlja je pokazati što ste naučili u odnosu na vaše istraživačko pitanje. Možete koristiti svoje podatke kako bi ispričali priču o svojem istraživanju i poduprijeti svoje zaključke te teorije koje iz njih proizlaze. Ovo je ključan dio vašeg izvješća. Poglavlje je bogato uvidima, stilom i podacima, s ciljem podržavanja glavnih tvrdnji ili ideja istraživanja.
- **Dodatak** (literatura, mjerni instrumenti i drugi materijali).

Iako su faze akcijskog istraživanja ovdje prikazane linearно, važno je znati da to nije linearni proces, već spirala te ponekad i proces koji nikad ne završava.

KRUG AKCIJSKOG ISTRAŽIVANJA

Modificirano prema: MacNaughton, G., Hughes, P. (2009.) Doing action research in early childhood studies, Open University Press

3. Istraživački alati u akcijskom istraživanju

U ovom poglavlju ćemo se detaljnije upoznati s različitim alatima koje možete odabrat na putu do ciljeva vlastitog akcijskog istraživanja u području uvažavanja različitosti i izgradnje mira.

Kao što već znate, akcijsko istraživanje nije isključivo pisanje onoga što mislimo da je istina; radi se o prikupljanju podataka, uključivanju svih zainteresiranih strana i dolaženja do nekih zaključaka na osnovi podataka. Zato je prikupljanje podataka nešto što odvaja akcijsko istraživanje od ostalih vrsta akademskog pisanja o nekoj temi (primjerice, o uvažavanju različitosti i izgradnje mira u ranom dječjem razvoju).

Vrlo je važno odabrat koje podatke ćemo prikupljati i kada, te kako i koliko često ćemo ih prikupljati. Ova odluka treba biti usko povezana s glavnim ciljem akcijskog istraživanja, imajući u vidu da istraživanje treba biti jednostavno i usredotočeno. To znači da, ako se pokušava prikupiti previše vrsta podataka, može doći do zbumjenosti i izgaranja u istraživačkim nastojanjima.

Akcijski istraživač uglavnom prikuplja dvije vrste podataka: "sirove podatke" o događajima u istraživačkom projektu ("što se dogodilo") te kritička razmišljanja pojedinaca ili skupina u istraživačkom projektu o:

- sirovim podacima i
- učenju i promjenama koje su doživjeli tijekom projekta.

Ako smo odlučili povećati samopouzdanje siromašne djece u našem vrtiću, možemo utvrditi broj djece u našoj ciljnoj skupini, u kojim aktivnostima ili na koji način pokazuju nisko samopouzdanje, što je odgajatelj pokušao kako bi poboljšao njihovo samopouzdanje, a zatim zajedno s odgajateljem možemo razviti određene aktivnosti koje će ciljano poticati povećanje njihovog samopouzdanja. Tijekom tog razdoblja djelovanja, prikupljamo dodatne informacije o tome kako se ponašanje djece mijenja, ostaje isto ili se pogoršava te njihovu reakciju na radionice. Uključivanje roditelja djece u aktivnosti, kako u vrtiću tako i kod kuće, također se može promatrati kao dio aktivnosti jer su roditelji važni dionici akcijskog istraživanja. Kada smo gotovi s djelovanjem (na primjer, nakon 10 radionica), možemo odlučiti ići u sljedeću fazu, reviziju istraživanja i evaluaciju djelovanja.

VRSTE PRIKUPLJANJA PODATAKA

Ovisno o cilju vašeg istraživanja, možete koristiti različite vrste podataka ili napraviti kombinaciju različitih metoda. Primjeri podataka su:

- revizija i kreativno korištenje postojeće literature
- promatranje
- konferencije, intervju i fokus grupe

- dječji radovi ili izvedbe
- studija slučaja
- skale stavova i zadovoljstva ili upitnici i
- vinjete.

Revizija i kreativno korištenje literature je pothvat koji uključuje tri stupa istraživačkog rada: čitanje, razmišljanje i pisanje. Cilj je istaknuti ono što je već poznato o temi ili predmetu u koje se vaše istraživanje uklapa. Možete analizirati (Kara 2015.):

- stručnu literaturu
- političke dokumente
- projektnu dokumentaciju
- web stranice
- časopise i novine
- nestručnu literaturu, kao što su romani
- sudske transkripte
- dokumentirana svjedočanstva
- letke, navode iz društvenih medija (*tweetovi* i sl.) i dr.

U većini slučajeva nije moguće pretraživati i pregledati sve postojeće dokumentacije, ali možete slobodno izabrati neke od njih, koristeći neki način uzorkovanja dokumentacije. Možete odabratи:

- neke vrste dokumenata
- neki slučajni uzorak dokumentacije ili
- možete odlučiti analizirati nekoliko najvažnijih dokumenata za svoju temu istraživanja.

U svakom slučaju, važno je donijeti odluku o vremenskom razdoblju koji je od interesa za vaše istraživanje (na primjer, u zadnjih 5 godina ili mjeseci). Literaturu treba pozorno proučiti, protumačiti i voditi bilješke.

Promatranje postojeće prakse je složena metoda istraživanja. Kao što Baker (2006., str. 171) navodi - "vrijednost promatranja je da dopušta istraživačima proučavati ljudi u njihovom prirodnom okruženju, kako bi razumjeli 'stvari' iz njihove perspektive. Promatranje zahtijeva da istraživač dosta vremena provede na terenu s mogućnošću uživljavanja u različite uloge, kako bi dobio cjelovitije razumijevanje ljudi koje proučava."

Na primjer, odgajatelji mogu promatrati kako djeca doživljavaju aktivnosti usmjerene na izgradnju mira i uvažavanje različitosti, kako oni razumiju te koncepte, kakav je utjecaj nekih intervencija na ponašanje određenog djeteta, inkluziju različite djece u osjetljivim situacijama u vršnjačke skupine itd. Roditelji također mogu sudjelovati u akcijskim istraživanjima, promatranjem ponašanja njihovog djeteta u okruženju doma, kao i načina na koji se njihova djeca nose s problematičnim situacijama i sl.

Pri planiranju istraživanja i utvrđivanju je li koristiti promatranje kao metodu prikupljanja podataka, morate uzeti u obzir (DeWalt & DeWalt, 2002.):

- vrste pitanja na kojima se istraživanje temelji
- mjesto istraživanja
- imate li i koje su prilike za promatranje
- predstavnike populacije na mjestu istraživanja te
- strategije koje ćete koristiti za snimanje i analizu podataka.

Najvažniji čimbenik u određivanju što istraživač treba promatrati je, prvenstveno, svrha provođenja istraživanja. Imajući to na umu, važno je da promatranje bude praćeno bilješkama. Bilješke se mogu voditi za vrijeme i nakon promatranja, na strukturiran ili nestrukturiran način (pomoću lista za praćenje ili upitnika, ili samo pišući ono što promatrač vidi).

Liste za praćenje (ček-liste) omogućuju istraživačima usredotočiti se na ograničen broj specifičnih ponašanja. Postoje dvije osnovne vrste ček-lista (Jackson, 2008.):

- statističke - mogu se koristiti za prikupljanje podataka o karakteristikama koje se ne mijenjaju dok se promatranje odvija (spol, rasa, dob, broj sudionika ...) i
- akcijske - mogu se koristiti za bilježenje jesu li specifična ponašanja prisutna ili odsutna tijekom vremenskog razdoblja promatranja (suradnja, solidarnost ...).

Promatranje se također može odvijati pomoću video zapisa. To može biti osobito korisno za potpunu sliku o temi koja se istražuje jer su dobiveni podaci bogatiji i mogu se analizirati temeljitiće od ručno prikupljenih opservacijskih podataka.

Konferencije, intervju i fokus grupe su metode prikupljanja podataka koje uključuju izravan razgovor s različitim ljudima.

Na konferenciji jedna ili više osoba govori o svom radu, iskustvu ili nekim drugim aspektima područja/teme istraživanja. Ova metoda može biti korisna kada organizacije civilnog društva istražuju neke teme vezane uz izgradnju mira i uvažavanje različitosti, a posebno radi dobivanja uvida u neke aspekte rada provedenog od strane drugih organizacija i ljudi (primjerice: kakav je utjecaj politike i zakonodavstva na izgradnju mira, uvažavanje različitosti, rani i predškolski odgoj i obrazovanje, koji su projekti realizirani, što su njihovi rezultati i sl.).

Na konferencijama se ne koriste liste planiranih pitanja. U intervjuu ispitanici odgovaraju na planirana pitanja i najbolje ih je provoditi individualno. Fokus grupe obično okupljaju 7 do 12 osoba u vremenu od jedan sat do sat i pol kako bi raspravljali o temi istraživanja. Sudionici su izabrani na temelju zajedničkih karakteristika s ciljem dobivanja njihovih viđenja, mišljenja i stavova o temi istraživanja. Moderator može odabratи više ili manje strukturiran pristup postavljanju pitanja u skupini (Kleiber, 2014.).

Suština iskustva konferencije, intervjuja ili fokus grupe do izražaja dolazi kada sudionici opisuju određene aspekte iskustva na njihov osobni način jer ga opisuju tako kako su ga oni proživjeli. "Istraživači nastoje 'otkriti' suštinu iskustva kroz tumačenje bogatih, tekstualnih podataka od strane sudionika koji opisuju specifična iskustva koja se proučavaju." (DeMarrais & Lapan, 2014., str. 57).

Dječji rad ili izvedba može biti vrlo koristan alat u procesu istraživanja uvažavanja različitosti i izgradnje mira. 'Crtanje i pisanje' je provjerena tehnika prikupljanja podataka koja omogućuje djeci izraziti njihove stavove i mišljenja na način koji njima najviše odgovara. Prema Kara (2015., str. 89), "za početak, djeca dobiju poticaj za ideje, to može biti predstava, video zapis ili jednostavno razgovor. Onda ih zamolimo neka nacrtaju sliku koja pokazuje što misle i osjećaju o konkretnom pitanju. Na primjer, možemo ih zamoliti da nacrtaju sliku koja pokazuje neku vrstu socijalne isključenosti, vršnjačkog nasilničkog ponašanja i sl. Kada su završili crtanje, od njih se traži da napišu nekoliko riječi (ili, ako nisu u mogućnosti to učiniti sami, reći odraslima što da napišu) kako bi opisali sliku. Dobiveni podaci se mogu analizirati korištenjem kvalitativnih i kvantitativnih tehnika".

Studija slučaja je posebno korisna istraživačka tehnika za pobliže ispitivanje ljudi, tema, pitanja ili programa. Ove studije mogu istraživati neko loše iskustvo u vrtiću, vršnjačkoj skupini, nekoj lokalnoj zajednici ili utjecaj nekih politika i programa na kvalitetu života pojedinih društvenih skupina. Studije slučaja nastoje usredotočeno odgovoriti na pitanja kroz detaljne opise i tumačenja teme istraživanja. U nekim slučajevima studije slučaja se koriste za pružanje informacija donositeljima odluka ili otkrivanje uzročne veze u kontekstima gdje su uzročno-posljedične veze komplikirane i ne moraju biti poznate, kao što su određene politike vlade vezane uz romske manjine ili djecu s teškoćama u razvoju (Hays, 2014.).

Skale stavova i zadovoljstva ili upitnici su posebno prikladni tamo gdje problem istraživanja zahtijeva deskriptivan dizajn. Oni se mogu koristiti za prikupljanje podataka o velikom broju ispitanika ili maloj skupini. Ove metode prikupljanja podataka su korisne kada istraživač želi izmjeriti utjecaj nekih aktivnosti, programa, intervencije ili kurikuluma. Obično istraživač čini pre-test i post-test na skupini djece koja će sudjelovati u nekim inovacijama te radi isto s nekom usporedivom skupinom djece koja su uključena u redoviti program. Djeca su zamoljena odgovoriti na neke izjave, uz navođenje njihove razine slaganja ili neslaganja. Oni također mogu odgovoriti na neka pitanja koja su važna za temu istraživanja. Dobar primjer skale stavova i zadovoljstva ili upitnika su upitnici korišteni u procesu razvoja regionalnog priručnika „Uvažavanje različitosti i izgradnja mira“ kao i specifičnih instrumenata korištenim u zemljama partnerima PRECEDE projekta. Prije i poslije uvođenja regionalnog priručnika "Uvažavanje različitosti i izgradnja mira" u šest zemalja projektnih partnera, provedeno je istraživanje stavova, mišljenja i komentara djece, njihovih roditelja i odgajatelja. Rezultati istraživanja su korišteni u procesu pripreme nacionalnih priručnika koji se temelje na potrebama i iskustvima svake zemlje u području obrazovanja u ranom djetinjstvu za poštivanje različitosti i izgradnje mira.

Međutim, izrada upitnika ili skala je iznenađujuće složen postupak koji uključuje mnoge aspekte. To je razlog zašto istraživači umjesto izrade vlastitih instrumenata često koriste postojeće upitnike i skale. Organizacije civilnog društva i odgajatelji su pozvani razviti upitnike u suradnji sa znanstvenicima na području uvažavanja različitosti i izgradnje mira. Oni također mogu pokušati razviti svoj upitnik, koristeći korak-po-korak pristup, za prikupljanje podataka koji će odgovoriti na jedinstvena istraživačka pitanja. U tom procesu, istraživači bi trebali:

- utvrditi cilj upitnika (na primjer: utvrditi razinu poštivanja različitosti u roditelja djece iz vrtićke skupine ili odrediti značenje izgradnje mira u skupini ljudi koji će sudjelovati u nekom specifičnom treningu)
- odabrati vrstu pitanja ili vrste (dihotomna - da / ne - pitanja, otvorena pitanja, pitanja višestrukog izbora i sl.)
- razviti pitanja za upitnik koji bi trebao biti jasan, sažet i izravno koristan istraživačkom pitanju.

Vinjeta je detaljan opis oplijivog trenutka doživljenog od strane istraživača (Schratz i sur., 2013.). Vinjete se mogu koristiti kao anketno ispitivanje stavova te kada istraživač želi imati utjecaj na stavove nekih skupina ljudi kroz svoje djelovanje. Vinjeta je svojevrsna pisana (jezična) ilustracija. U akcijskom istraživanju vinjeta-pitanje opisuje događaj, situaciju, splet okolnosti ili bilo koji drugi scenarij koji je povezan s ciljem i temom istraživanja (Brown i sur., 1998.). Sudionici su zamoljeni rangirati važnost situacije koja je opisana u vinjeti. Oni također mogu odgovarati na zatvorena ili otvorena pitanja. Njihova svrha je selektivno prikazati aspekte stvarnosti na koje ispitanici trebaju dati odgovor.

Kao i svaka metoda istraživanja, vinjete su u jasnoj spredi s definiranim istraživačkim pitanjima, a njihov oblik i primjena je vođena istraživačkim pitanjem, temom istraživanja, kao i skupinom koja se ispituje.

Vinjete se mogu koristiti za tri glavne svrhe u akcijskom istraživanju (Renold, 2002.):

- kako bi se istražila moguća djelovanja u kontekstu teme istraživanja
- pojasniti prosudbe/stavove ljudi
- osigurati manje osoban i stoga manje prijeteći način istraživanja osjetljive teme.

Jednostavnost scenarija može pomoći da se identificira, razjasni i pojednostavi kompleksnost uvažavanja različitosti i izgradnje mira u ranom i predškolskom razvoju.

Primjeri vinjeta (prilagođeno iz Low Deiner 2013., str. 15):

"Ja sam otac sina s teškom cerebralnom paralizom i traumatskih ozljeda mozga, koja se dogodila tijekom procesa rađanja. Moja žena je preminula ubrzo nakon što se Jon rodio, a ja sam sâm morao donositi odluke o Jonovom životu. Jon se sada priprema za ulazak u vrtić. Zabrinut sam zbog njegovih obrazovnih i zdravstvenih potreba. Rečeno mi je da će Jonova

odgojna grupa imati dva odgajatelja i jednog asistenta. Međutim, zabrinut sam da oni nemaju potrebnu stručnost za njegovo presvlačenje, davanje lijekova i hranjenje kroz njegovu želučanu cijev. Jon ima povremeno napadaje koji zahtijevaju pravilnu njegu.

Hoće li odgojna grupa koja uključuje mnogo djece bez teškoća u razvoju pomoći njemu naučiti osnove? Jon funkcionira na razni koja je tri godine ispod njegove dobi. Hoće li dobiti odgovarajuću pomoć kako bi nadoknadio tu razliku? Ne želim da Jon jednostavno sjedi u kutu i da nije dio grupe. Koga trebam kontaktirati u vezi s mojim brigama? Jesu li moje brige uopće opravdane? Ponekad imam osjećaj da jednostavno ne znam kako mogu Jonu osigurati obrazovanje od kojeg će imati najviše koristi. "

Možete pripremiti takve ili slične vinjete i pitati odgajatelje da:

- napišu pismo ocu
- uoče ograničavajuće činitelje i mogućnosti Jonovog uključivanja u lokalni vrtić
- objasne načine na koje će pružiti svu potrebnu skrb za Jona
- izraze svoje stavove vezane uz najbolje obrazovanje za Jona...

Također možete pripremiti upitnik u kojem će odgajatelji izraziti stupanj slaganja s nekim izjavama (1 – uopće se ne slažem ... 5 – U potpunosti se slažem). Izjave u ovom upitniku mogu biti, na primjer:

- Moj vrtić nije spremjan za uključivanje djece kao što je Jon.
- Bilo bi moguće pružiti primjerenu skrb za Jona.
- Djeca poput Jona trebaju obrazovanje u specijaliziranoj obrazovnoj ustanovi.
- Ja mogu obrazovati djecu kao što je Jon.
- Svi vrtići su dužni osigurati okolnosti koje će primjereni odgovoriti na Jonove potrebe.
- Voljela/volio bih imati Jona u svojoj odgojnoj grupi.
- Djeca bez razvojnih smetnji će biti zakinuta ako Jon postane član njihove grupe.
- Nisam sposoban/a obrazovati djecu s teškoćama u razvoju.
- U mom je vrtiću dostupna podrška koju Jon treba.
- Ako bi Jon bio u mojoj odgojnoj grupi, ne bih mogla/mogao odgajati ostalu djecu.
- Mi nemamo tehnička pomagala koja Jon treba.
- Jon ima pravo na uključivanje, kao i svako dijete, a ja ću dati sve od sebe kako bih ga prihvatala/prihvatio i obrazovala/obrazovao.

Općenito, važno je naglasiti da svaki istraživač ili organizacija trebaju koristiti metode koje odgovaraju istraživaču, a to će im omogućiti postizanje željenog cilja.

ANALIZA PODATAKA I INTERPRETACIJA

Analiza podataka i interpretacija je vrlo osoban proces s jako malo pravila i postupaka. Prema Mills (2003.), analiza podataka je pokušaj da se potpuno i točno sažmu i predstave

prikupljeni podaci, a interpretacija podataka je odgovor na pitanja "na što" ili "što ti podaci znače?". Da bi započeli proces analize podataka, najprije je potrebno reducirati podatke u format koji se može lako analizirati. Postoje tri glavne vrste kvalitativne analize podataka, koje se često koriste u akcijskom istraživanju. To su (Bloget, 2010.):

- tematska analiza podataka (uključuje analizu tema koje proizlaze iz prikupljenih podataka)
- analiza sadržaja (podaci prikupljeni od strane istraživača mogu biti kodirani na unaprijed određen sustavan način, izabran od strane istraživača)
- analiza diskursa (promatra obrasce govora, kao što su: kako ljudi govore o određenoj temi, koje metafore koriste i sl.).

Nekoliko je načina analiziranja prikupljenih podataka. Neki od njih su:

- trianguliranje - proučiti pitanje istraživanja iz najmanje tri odvojena dijela podataka i tri točke gledišta (na primjer, opservacije odgajatelja, zabilježeni komentari roditelja i dječji crteži), imajući na umu da je svrha analize utvrditi uklapa li se istraživačko pitanje u podatke dobivene istraživanjem.
- kategoriziranje, sortiranje i kodiranje - izraditi tablice, stupce i druge načine brojanja pojava kako bi pronašli načine kojima se podaci svrstavaju u kategorije i objasnili ih (odgajatelj ili predstavnik organizacije civilnog društva može osmislit različite kategorije koje odgovaraju konkretnoj situaciji/situacijama ili koristiti kategorije koje su razvili drugi istraživači)
- redoslijed/rang/niz – odlučivanje o obliku poretku dobivenih podataka, kao što su kronološki, po važnosti i po učestalosti (koliko često se javlja sukob među djecom, na primjer).
- špekulacija - isprobajte različite predosjećaje o tome što nam podatak govori, ne pridržavajući se strogo izvornim prepostavkama ili hipotezama (to može biti nagađanje u kojem razmatramo podržavaju li ga podaci).
- preformuliranje pitanja – napišite više verzija pitanja, mijenjajući ga kad je potrebno kako bi se povezalo s onim važnim što podaci nude (ponekad će istraživač postaviti pitanje koje je više globalno, a ponekad se može postaviti više fokusirano pitanje).
- razgovor i validacija - razgovarajte s drugima o istraživanju, objašnjavajući interpretacije podataka drugima, kako bi provjerili vide li oni isto (uzmite u obzir njihove različite interpretacije i koristite ih za pojašnjenje, proširenje i validaciju rezultata).

Jedan od mogućih načina analiziranja podataka prikupljenih intervjuiima, kako ATA (2000., str 27) predlaže, je:

- "Provesti tri intervju s otvorenim pitanjima baziranim na svojim istraživačkim pitanjima. Napravite što je više moguće bilješki tijekom tih intervjuja.

- Razmišljajte o tim intervjuiima kako bi uočili ponavljajuće/zajedničke teme. Osmislite nova pitanja za intervju na temelju tih tema.
- Provedite preostale intervjue. Koristite selektivno bilježenje. Nakon što je odrađena jedna skupina intervjeta, preispitajte proces. Koliko je učinkovito vaše poticanje na intervju? Jesu li teme koje ste identificirali još uvijek validne?
- Kada su svi intervjeti obavljeni, analizirajte podatke u širokim kategorijama ili skupinama. Markerima u boji označite komentare za svaku kategoriju.
- Pregrupirajte podatke i analizirajte ih kroz zajedničke teme.
- Koristite trendove iz svoje kategorije i analizu tema kao podlogu za promišljanje. Koji su vaši zaključci na temelju interpretacije podataka?"

Povezivanje pojmova 'akcija' i 'istraživanja', u procesu izgradnje mira i uvažavanja različitosti u odgoju i obrazovanju djece rane i predškolske dobi, naglašava bitne značajke za analizu podataka i interpretaciju, imajući u vidu da je akcijsko istraživanje proces čija fleksibilnost omogućuje učenje i reakciju istraživača. To znači da analiza podataka i interpretacija uključuju kritičku analizu informacija, njihovo tumačenje te korištene metode. Akcijsko istraživanje nije metoda rješavanja problema *per se* (sama po sebi), u smislu da ne pokušava saznati što nije u redu, no kako Ferrance (2000., str. 2) ističe, to je "potraga za znanjem o tome kako nešto poboljšati".

4. Mogućnosti korištenja akcijskog istraživanja u kontekstu civilnog društva

Nema sumnje da je civilno društvo kompleksan pojam. Iako se termin često koristi, ne postoji jedinstvena definicija. Prema Paffenholz i Spurk (2006., str. 2-3),

- Civilno društvo je sektor dobrovoljne akcije u institucionalnom obliku koji se razlikuje od državnog, obiteljskog i tržišnog, imajući u vidu da je u praksi granica između tih sektora često složena i nejasna.
- Sastoji se od velikog i raznolikog niza dobrovoljnih organizacija koje se često natječu jedni s drugima i orijentirani su na određene interese.
- Sastoji se od nevladinih aktera i udruga koji nisu isključivo vođeni privatnim ili ekonomskim interesima, samostalno se organiziraju i djeluju u javnoj sferi.
- Civilno društvo je nezavisno od države, ali je usmjereni prema i blisko komunicira s državom i političkom sferom."

U svakom slučaju, civilna društva su vrlo važna u procesu inicijacije i održivosti izgradnje mira, jer izgradnja mira uključuje niz mjera usmjerenih na smanjivanje rizika izbjeganja sukoba jačanjem nacionalnih kapaciteta na svim razinama upravljanja sukobima te za postavljanje temelja održivog mira i razvoja (UN, 2010.). Strategije izgradnje mira moraju biti koherentne i prilagođene specifičnim potrebama dotične zemlje, temeljene na nacionalnom kapitalu i trebaju sadržavati pažljivo odabran i relativno uzak niz aktivnosti usmjerenih na postizanje ranije navedenih ciljeva. Šest je funkcija civilnog sektora u izgradnji mira. To su (Cox, 2009.): zaštita, nadzor, zagovaranje, socijalizacija, socijalna kohezija i facilitacija. Te funkcije nisu ostvarive ako organizacije civilnog društva nisu u mogućnosti dokazati da su njihove akcije, politike, strategije ili programi - učinkoviti.

Zato je akcijsko istraživanje postalo vrlo popularan način za istraživanje nacionalnih i međunarodnih razvojnih pitanja među mnogim organizacijama civilnog društva.

Opće pitanje akcijskog istraživanja koje bi moglo biti provedeno u različitim organizacijama civilnog društva na području uvažavanja različitosti i izgradnje mira je: Kako poboljšati socijalnu pravdu? Glavni ciljevi akcijskog istraživanja, koji su usmjereni na pronađetak odgovora na to pitanje, jesu (sud, 2006.):

- **inspirirati** - uključuje generiranje podrške za neki problem ili akciju, stvaranje novih ideja ili preispitivanje starih, iznalaženje novih načina za prikaz nekog problema ili "političkog narativa"
- **informirati** – uključuje predstavljanje pogleda drugih i drugaćijih, podjelu znanja i iskustva i iznošenje novih pristupa

- **poboljšati** - uključuje dodavanje, ispravljanje ili promjene političkih pitanja, pozivanje političara na odgovornost, vrednovanje i poboljšavanje vlastitih aktivnosti, posebno u pogledu pružanja usluga, te učenje jedni od drugih.

Sve to je mnogo lakše reći nego učiniti. Stvarnost je, naravno, mnogo složenija. Međutim, čak i jednostavan nacrt istraživanja može biti koristan u komunikaciji ideje uvažavanja različitosti i izgradnje mira u ranom dječjem odgoju i razvoju. Bez ikakvog dokaza, organizacije civilnog društva su suočene s rizikom neznanja ili nerazumijevanja vrijednosti svoje ideje i misije od strane kreatora politike.

Prateći UNESCO-v *Programme of Action Culture of Peace and Non-Violence* (2013.), teme akcijskog istraživanja u OCD mogu biti:

- pozitivne vrijednosti, stavovi i ponašanja za svakodnevni mir
- program djelovanja za kulturu mira i nenasilja: mapiranje puta prema svakodnevnom miru
- kultura mira i održivog razvoja

glavna područja djelovanja: "blaga moć" obrazovanja, kulture, znanosti, komunikacije i informacije

- olakšavanje pristupa formalnom i neformalnom obrazovanju, s posebnim naglaskom na kvalitetno obrazovanje za sve
- veće mogućnosti za istraživanje, umrežavanje i javne rasprave koje ilustriraju razmjenu i prijenos između kultura
- doprinos medija i komunikacijskih tehnologija za promjenu percepcije različitih kultura i religija
- razvoj interaktivnog obrazovnog programa s ciljem zaustavljanja nasilja u dječjim vrtićima i školama
- promicanje obrazovanja za kulturu mira.

PRIMJER AKCIJSKOG ISTRAŽIVANJA U ORGANIZACIJI CIVILNOG DRUŠTVA

BIRANJE PROMJENE	Identificirati različite dimenzije izgradnje mira i uvažavanja različitosti i njihovog utjecaja na rani dječji razvoj	Postojeći problemi jednakopravnosti koji se tiču dostupnosti predškolskih ustanova romskoj djeci
PLANIRANJE PROMJENE	Definirati ciljeve istraživanja i odlučiti o načinima postizanja ciljeva	Obavijestiti dionike o aktualnim razlikama u dostupnosti predškolskih ustanova romskoj djeci, na temelju podataka iz lokalnih zajednica.
KREIRANJE PROMJENE	Prikupljanje podataka	<p>Analiza dostupne literature (statistički podaci i politički dokumenti)</p> <p>Upitnik za mjerjenje informiranosti dionika (donositelji odluka, ravnatelji, odgajatelji, javnost ...) o dostupnosti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja romskoj djeci – prije i nakon djelovanja</p>
	Implementacija djelovanja	<p>Pripremiti dokaze o dostupnosti predškolskih ustanova djeci koja žive u siromaštvu (ključne poruke iz statističkih podataka i političkih dokumenata te glavni rezultati provedenih upitnika)</p> <p>Organizirati okrugle stolove s različitim dionicima (npr. 3 okrugla stola gdje će podaci bit prezentirani uz diskusiju)</p>
DIJELJENJE NAUČENOG	Izvješće i evaluacija podataka	<p>Analizirati podatke iz upitnika prije i poslije okruglih stolova prema sljedećim pitanjima:</p> <p>Prepoznaju li relevantne institucije, kao nositelji dužnosti, važnost ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja i njegovog potencijala za pozitivan utjecaj na razvoj i živote romske djece?</p> <p>Koje političke prepreke postoje vezano uz dostupnost ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja romske djece?</p> <p>Kakav je bio utjecaj našeg djelovanja?</p> <p>Što možemo učiniti drugačije?</p> <p>Koju aktivnost možemo provesti u svrhu poboljšanja dostupnosti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja za romsku djecu?</p> <p>Komunicirati rezultate akcijskog istraživanja s medijima i zajednicom.</p>

Napomena: Nemojte zaboraviti da u svaku fazu istraživanja trebate uključiti svoje kolege i druge dionike, korisnike itd.

5. Mogućnosti korištenja akcijskog istraživanja u obrazovnom kontekstu

Djeca koja se doživljavaju kao "drugačija" zbog svojih teškoća, etničke pripadnosti, jezika, siromaštva, itd. često su isključena ili marginalizirana u društvu i lokalnim zajednicama. Njihova inkluzija znači promjenu stavova i prakse pojedinaca, organizacija i udruga kako bi u potpunosti i ravnopravno mogli sudjelovati i doprinositi životu svoje zajednice i kulture. Inkluzivno društvo je ono u kojem se različitost poštuje i cjeni i gdje se aktivno bori protiv diskriminacije i predrasuda u politici i praksi (UNESCO, 2001.). To se odnosi na vrtiće, predškolske centre za učenje i obrazovne sustave koji su otvoreni za SVU djecu. Da bi se to dogodilo, odgajatelji, dječji vrtići, roditelji, djeca i sustavi se možda moraju promijeniti, kako bi bolje akomodirali različitost potreba koju djeca imaju i omogućila im uključenost u sve aspekte života dječjeg vrtića. To također podrazumijeva proces identifikacije svih prepreka unutar i oko dječjeg vrtića koji ometaju učenje te smanjenje ili uklanjanje tih prepreka.

"Istraživanja pokazuju da kombinacija strukturnih nejednakosti, isključivanja i netolerancije ugrožava buduće životne prilike mnogih mladih ljudi iz tradicionalno ugroženih sredina. Obrazovni nedostaci i posljedičan neuspjeh u potpunoj participaciji u društvu dodatno su pojačani nizom činitelja na strukturnoj razini (npr. politika segregacije ili nedostatak učinkovitog monitoringa) i institucionalnoj razini (npr. neučinkoviti pristupi poučavanju i nedovoljna pripremljenost školskih djelatnika za nošenje s različitostima, nedostatak podrške struktura ili nepovoljna okruženja za učenje, itd.)" (Van Driel i sur., 2016. str. 15). Ako želimo razviti inkluzivan obrazovni kontekst, potrebni su uskladjeni napor. Cijelo društvo treba sudjelovati u tim naporima, uključujući i one koji donose odluke, nositelje dužnosti, dječje vrtiće, nastavnike, djecu i njihove roditelje.

Teme uvažavanja različitosti i izgradnje mira su ključne komponente u inkluzivnom obrazovnom okruženju. Odgoj male djece, koji će pružiti mogućnosti za razvoj inkluzivnih stavova i ponašanja, ima snažan utjecaj na poboljšanje razine inkluzivnosti cijelog društva. Odgajatelji obrazuju nove generacije roditelja i djece, koja će jednog dana također biti i roditelji, koji mogu pomoći u procesu razvoja kulture mira u zajednici - dugoročno.

Akcijska istraživanja mogu se koristiti kao alat za poboljšanje odgojno-obrazovne prakse koja je usmjerena na izgradnju mira i uvažavanja različitosti. U obrazovnom okruženju mnoge teme mogu se analizirati i pridonijeti poboljšanju korištenjem akcijskog istraživanja. Neke od njih su:

- kvaliteta odgajateljske prakse usmjerena na uvažavanje različitosti i izgradnje mira
- načini stvaranja inkluzivnog predškolskog okruženja
- utjecaj edukacija, radionica i programa na stavove djece, roditelja ili odgajatelja o uvažavanju različitosti i izgradnji mira

- utjecaj određenih pedagoških i didaktičkih pristupa i strategija na ponašanje djece
- razvoj odgajatelja kao odgovor na različitost kod djece
- načini koji pomažu u stvaranju vršnjačkih odnosa temeljenih na podršci
- procjena vlastite prakse u kontekstu reagiranja na različitosti
- načini za uključivanje roditelja u planiranju kurikuluma i implementaciju.

Koristeći akcijsko istraživanje u refleksivnoj praksi o uvažavanju različitosti i izgradnji mira, sljedeći koraci mogu biti korisni:

1. Uzmite jednu epizodu ili epizode vezane za reakciju na različitost koja se dogodila danas u vašoj odgojnoj grupi.
 - a. Opišite tko, što, gdje, kada se to dogodilo.
 - b. Kako su djeca reagirala?
 - c. Što vidite kao problem koji treba riješiti?
 - d. Kako i koja vrsta akcijskog istraživanja bi mogla pomoći?
 - e. Izradite svoj plan i dizajn istraživanja.
2. Razmislite o svojim aktivnostima koje su usmjereni prema uvažavanju različitosti i izgradnji mira.
 - a. Izaberite jednu aktivnost i pokušajte odgovoriti na pitanje koliko su djeca bila angažirana?
 - b. Je li sadržaj aktivnosti bio privlačan svoj djeci (ili djeci koju ste posebno ciljali tom aktivnosti)?
 - c. S kojom je djecom aktivnost bila najuspješnija? Zašto? Kako?
 - d. Je li to povezano sa životima djece?
 - e. Je li bilo djece koja nisu bila zainteresirana ili uključena? Zašto?

Akcijsko istraživanje vam može pomoći pronaći odgovor na pitanje: "Što bi moglo biti više usmjereno na njihove potrebe i jake strane?"

Također, možete koristiti akcijsko istraživanje kako bi istražili načine na koje dječji glasovi ili glasovi roditelja mogu doprijeti do procesa donošenja odluka, kao i do aktivnosti planiranja nastavnog plana i programa.

U svakom slučaju, glavna ideja je da je vaše istraživanje bude nešto što ćete učiniti s oduševljenjem, nešto što će vam pomoći u vlastitoj praksi te će poboljšati razvoj djeteta.

PRIMJER AKCIJSKOG ISTRAŽIVANJA U VRTIĆU

BIRANJE PROMJENE	Identificirati različite dimenzije izgradnje mira i uvažavanja različitosti i njihovog utjecaja na rani dječji razvoj	Djeca s razvojnim teškoćama ne sudjeluju u kurikulumu kao djeca bez razvojnih teškoća
PLANIRANJE PROMJENE	Definirati ciljeve istraživanja i odlučiti o načinima postizanja ciljeva	Razvoj univerzalnog kurikuluma u kojem jednako mogu sudjelovati sva djeca.
KREIRANJE PROMJENE	Prikupljanje podataka	Promatranje ponašanja djece u različitim kurikularnim aktivnostima (korištenjem lista za praćenje), s posebnom pozornosti na djecu s razvojnim teškoćama
	Implementacija djelovanja	Razvoj i implementacija univerzalnog nacrta kurikularnih aktivnosti, s različitim poticajima za djecu s razvojnim teškoćama (na primjer: izravne upute, različite motivacijske strategije, ponuda igara temeljenih na jakim stranama djeteta i interesima ...) Prikupiti dokaze o dječjim reakcijama na kurikulum (npr. u razdoblju od 3 mjeseca) s posebnim naglaskom na povezanosti različitih aktivnosti i ponašanja djeteta
DIJELJENJE NAUČENOG	Izvješće i analiza podataka	Analizirati podatke dobivene promatranjem, prema ovim pitanjima: Koji je bio utjecaj našeg djelovanja? Koje aktivnosti su bile najuspješnije? U kojim je aktivnostima dijete sudjelovalo? Što možemo učiniti drugačije sljedeći put? Primjena naučenog u odgojno-obrazovnoj praksi.

Napomena: Nemojte zaboraviti da u svaku fazu istraživanja trebate uključiti svoje kolege i druge dionike, korisnike itd.

6. Savjeti za istraživače na području izgradnje mira i uvažavanja različitosti

- 1) Svrha istraživanja izgradnje mira i uvažavanja različitosti je prikupljanje znanja temeljenog na dokazima, usmjereno na razumijevanje i definiranje ključnih problema koji bi trebali poboljšati pravednost u donošenju odluka na različitim razinama, pogotovo onih koje se tiču obrazovanja i razvoja djece rane i predškolske dobi. Glavni elementi istraživanja su: specifičan plan, definirana pitanja, opisani objekti i dobiveni rezultati.
- 2) Istraživačka metoda koja je od velike koristi na području izgradnje mira i uvažavanja različitosti je akcijsko istraživanje. Ono se može opisati kao aktivan, participativan oblik istraživanja koji se provodi upravo tamo gdje će spoznaje dobivene od istraživanja biti od najveće koristi. Ono je cikličko, što znači da se dobiveni rezultati koriste kako bi se metode prilagodile i doprinijele još boljim rezultatima. Na području uvažavanja različitosti i izgradnje mira, cilj akcijskog istraživanja je osnaživanje obespravljenih skupina, zajednica i pojedinaca te unaprjeđenje prakse ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u odnosu na tu temu.
- 3) Akcijsko istraživanje vrijedan je oblik ispitivanja za edukatore jer je:
 - PRAKTIČNO (fokus je na praktičnim poboljšanjima)
 - PARTICIPATIVNO (odgajatelji, djeca, roditelji i drugi dionici mogu biti smisleno uključeni)
 - OSNAŽUJUĆE (svi sudionici mogu doprinijeti i imati korist od procesa)
 - INTERPRETATIVNO (različiti sudionici ga konstruiraju putem različitih viđenja stvarnosti)
 - PROBNO/NEDOVRŠENO/PRIVREMENO (ne postoji uvijek pogrešni ili točni odgovori, već postoje različite mogućnosti s obzirom na različite točke gledišta), i
 - KRITIČKO (sudionici kritički sagledavaju specifične probleme i djeluju kao samokritični agenti promjene).
- 4) Glavne faze akcijskog istraživanja su: biranje promjene, planiranje promjene, kreiranje promjene i dijeljenje naučenog. Sve faze su spiralne i blisko povezane. To znači da svako akcijsko istraživanje uključuje prepoznavanje problema, planiranje djelovanja, izvršavanje plana, promatranje te reflektiranje onoga što smo promatranjem uočili. Drugim riječima, akcijsko istraživanje uključuje: identificiranje pitanja koja će usmjeriti istraživanje, prikupljanje podataka u svrhu odgovaranja na pitanja, analiziranje prikupljenih podataka te dijeljenje rezultata s drugima.

5) Istraživačima se predlaže korištenje nekih od sljedećih alata:

- korištenje podataka iz postojećih istraživanja ili kreativno korištenje literature
- promatranje
- konferencije, intervju i fokus grupe
- dječji radovi ili izvedbe
- studije slučaja
- skale stavova i zadovoljstva ili upitnici i
- vinjete.

Odabir alata treba biti u vezi s istraživačkim pitanjima, kao i s motivacijom, znanjem i vještinama istraživača. No, važno je imati na umu da su kod akcijskog istraživanja prisutna dva procesa: sustavno djelovanje usmjereni na izgradnju mira i uvažavanje različitosti te učenje istraživača, pogotovo putem refleksije na učinjeno.

6) Praktičari koji se uključe u akcijsko istraživanje neizbjježno otkriju da je riječ o jednom iskustvu koje vrlo osnažuje. Takav pozitivan učinak se događa iz više razloga. Naravno, jedan od glavnih razloga je taj da je akcijsko istraživanje uvijek relevantno svima koji u njemu sudjeluju. Relevantnost je neizbjježna i garantirana jer je fokus svakog istraživačkog projekta određen od strane istraživača, a oni su ujedno i glavni korisnici dobivenih spoznaja.

Literatura

1. Archer, B. (1995). The Nature of Research. *Co-design – interdisciplinary Journal of design*. January, 6-13.
2. ATA – Alberta Teachers' Association (2000). *Action Research Guide for Alberta Teachers*. Retrieved at 16th August 2016. from:
<https://www.teachers.ab.ca/sitecollectiondocuments/ata/publications/professional-development/actionresearch.pdf>
3. Baker, L. (2006). Observation: A Complex Method. *Library Trends*, 55, 1, 171-189.
4. Blodgett, M.A. (2010). *Action Research: Data Analysis*. Retrieved at 17th August 2016. from: <https://www.academia.edu/9074156>
5. Brown, K.W., Cozby, P.C., Kee, D.W., Worden, P.E. (1998). *Research Methods in Human Development*. London – Toronto: Mayfield Publishing Company.
6. Court, J., Mendizabal, E., Osborne, D., Young, J. (2006). *Policy Engagement How Civil Society Can be More Effective*. Overseas Development Institute. Retrieved at 16th June 2016. from: <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/200.pdf>
7. Cox, M. (2009). *Social Capital and Peace Building: Creating and resolving conflict with trust and social networks*. London & New York: Routledge Taylor & Francis Group.
8. deMarrais, K. & Lapan, S.D. (2014). *Foundations for Research: Methods of Inquiry in education and the Social Sciences*. Routledge.
9. deMarrais, K. (2014). Qualitative Interview Studies: Learning through Experience. In: deMarrais, K. & Lapan, S.D. (ed.). *Foundations for Research: Methods of Inquiry in education and the Social Sciences*. Routledge, 51-68.
10. DeWalt, K. M. & DeWalt, B.R. (2002). *Participant observation: a guide for fieldworkers*. Walnut Creek, CA: AltaMira Press.
11. DIFID – Department for International Development (2010). *Building Peaceful States and Societies*. London: DIFID. Retrieved at 16th August 2016. from: www.dfid.gov.uk
12. EECERA Ethical Code for Early Childhood Researchers (2015), Revised version 1.2., <http://www.eecera.org/documents/pdf/organisation/EECERA-Ethical-Code.pdf>
13. Ferrance, E. (2000). *Themes in Education: Action research*. Brown University, Retrieved at 17th August 2016. from: http://www.alliance.brown.edu/pubs/themes_ed/act_research.pdf
14. Gustaven, B. (2001). Theory and Practice: the Mediating Discourse. In: Reason, Peter & Brandbury, Hilary (ed.): *Handbook of Action Research: participative Inquiry & Practice*. London & Thousand Oaks & New Delhy: SAGE Publications.
15. Hays, P. (2014). Case Study Research. In: deMarrais, Kathleen & Lapan, Stephen, D. (ed.). *Foundations for Research: Methods of Inquiry in education and the Social Sciences*. Routledge, 217-234.
16. Jackson, Sherri L. (2008). *Research Methods – A Modular Approach*. Thomson Learning & Wadsworth.

17. Kara, H. (2015). *Creative research methods in the Social Sciences: A practical guide*. Bristol: Policy Press.
18. Kleiber, Pamela B. (2014). Focus Groups: More than a Method of Qualitative Inquiry. In: deMarrais, Kathleen & Lapan, Stephen, D. (ed.). *Foundations for Research: Methods of Inquiry in education and the Social Sciences*. Routledge, 87-102.
19. Low Deiner, P. (2013). *Inclusive Early Childhood Education: Development, Resources and Practice*. International Edition: WADSWORTH CENGAGE Learning.
20. MacNaughton, G., Hughes, P. (2009). *Doing action research in early childhood studies*. Open University Press.
21. McMahon, T. (1999). Is reflective practice synonymous with action research? *Educational Action Research*, 7, 1, 163-169.
22. McNiff, J. (2010). *Action Research for Professional Development: Concise advice for new and experienced action researchers*. Dorset: September Books.
23. Mills, G.E. (2003). *Action Research: A guide for the teacher researcher*. 2nd edition Columbus, Ohio_ Merill Service Hall.
24. Paffenholz, Th., Spurk, Ch. (2006). Social development papers: Conflict Prevention and Reconstructon. Civil Society, Civic Engagement, and Peacebuilding Paper No. 36 / October 2006. Retrieved at 16th June 2016. from:
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.464.7952&rep=rep1&type=pdf>
25. Park, P. (2001). Knowledge and Participatory Research. In: Reason, Peter & Bradbury, Hilary (ed.): *Handbook of Action Research: participative Inquiry & Practice*. London & Thousand Oaks & New Delhy: SAGE Publications.
26. Phillips, D. (ed., 2012). *Early Childhood Development and Disability: A discussion paper*. World Health Organisation. Library Cataloguing-in-Publication Data.
27. Renold, E. (2002). Using vignettes in qualitative research. *Building Research Capacity* 3, 3-5.
28. Rodriguez, L. (2012). *Action research & evaluation research*. Retrieved at 17th August 2016. from: <http://www.authorstream.com/Presentation/DrLisaRodriguez-1527282-action-research-evaluation/>
29. Sarantakos, S. (2013). *Social Research*. The Palgrave Macmillan.
30. Schratz, M., Schwarz, J.F., Eckart, E., Ammann, M. (2013). *Beyond the Reach of Teaching: Vignette Research of Learning as Experience*. Conference presetation, European Educational Research Association 2013, Creativity and Innovation in Educational Research.
31. Shuttleworth, M. (2008). *Definitions of Research*. Explorable.com. Retrieved 15 April 2016.
32. UNESCO (2001). *Understanding and Responding to Children's Needs in Inclusive Classrooms: A Guide for Teachers*. Inclusive Education Division of Basic Education United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
33. UNESCO (2013). *UNESCO's Programme of Action Culture of Peace and Non-Violence – a Vision in Action*.

34. United Nations (2010). *United Nations Peacebuilding: an Orientation* United Nations Peacebuilding Support Office. Retrieved at 18th August 2016. from:
http://www.un.org/en/peacebuilding/pbso/pdf/peacebuilding_orientation.pdf
35. Van Driel, B., Darmody, M., Kerzil, J. (2016). *Education policies and practices to foster tolerance, respect for diversity and civic responsibility in children and young people in the EU, NESET II report*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, doi: 10.2766/46172.
36. Vandenbroeck, M. (2012). Evidence-Based Practice, Professionalism and Respect for Diversity: A Tense Relation. *Asia-Pacific Journal of Research*, 6, 1, 1-20.